

ÅRSSKRIFT

2009

NØRREBRO
LOKALHISTORISKE
FORENING OG ARKIV

Udgivet af:
**NØRREBRO LOKALHISTORISKE
FORENING OG ARKIV**

Nr. 23, februar 2010
ISSN: 1902-0422

Redaktion:
Foreningens bestyrelse.

Adresse:
Biblioteket Blågården,
Blågårds Plads 5,
2200 København N.

Telefon:
35 37 82 00

Foreningens bestyrelse:
Formand:
Karsten Skytte Jensen
22 92 14 05

Næstformand og sekretær:
Pernille Grouleff Poulsen
50 56 46 02

Kasserer:
Ingrid Bøvith

Bestyrelsesmedlem:
John Dickov
40 83 71 08

Bestyrelsesmedlem:
Tonny Svanekiær

Bestyrelsesmedlem:
Vivi Christensen

Nørrebro Lokalhistoriske Forening og Arkiv kan træffes den første mandag i måneden på Biblioteket Blågården mellem kl. 17-19, eller efter aftale, undtagen i juli og august måned, hvor vi holder sommerferie.

I øvrigt kan man henvende sig i bibliotekets åbningstider:

Mandag-torsdag kl. 10-19
Fredag kl. 13-17
Lørdag 1.4-30.9 kl. 10-14
Lørdag 1.10-31.3 kl. 11-15

E-mail:
info@noerrebrolokalhistorie.dk

Hjemmeside:
www.noerrebrolokalhistorie.dk

Forsidebillede:
På Café Jægersborg var der musik og underholdning med bl.a. syngepiger, som vi kender dem fra "Bakkens Hvile". Cafeen lå på hjørnet af Jægersborggade og Jagtvej, og fotografiet er fra omkring år 1900.
Kilde: Fra det nu forsvundne Nørrebro/ABA

Årsberetning 2009

Af Karsten Skytte Jensen

Foreningen/bestyrelsen

På generalforsamlingen den 23. marts var Tonny Svanekjær og John Dickov på valg til bestyrelsen. De var begge villige til genvalg og blev valgt for en to-årig periode.

Else Roos blev genvalgt som revisor. Det samme blev revisorsuppleanten Lis Melander.

Siden sidste generalforsamling har der været afholdt ialt 9 bestyrelsesmøder.

Gennem 2009 har medlemstallet været stabilt. Pr. 1. januar 2010 havde vi 127 medlemmer. Vi er taknemmelige for vore trofaste medlemmers støtte og håber at der fremover, ved god omtale af foreningens aktiviteter, vil give god tilgang af nye medlemmer.

Arrangementer og aktiviteter

Den 12. marts holdt Karsten Skytte Jensen et billedforedrag om Nørrebros historie i Salonen i Hellig Kors Kirke.

Den 19. april havde vi byvandring i Lundtoftegade-kvarteret. Guide var Karsten Skytte Jensen, der viste rundt og fortalte om bl.a. Den Røde Barak, Novo

Nordisk, højhusbebyggelsen i Lundtoftegade, Bispeengen, Hornbækhus og Hillerødgades Skole. Vejret var det bedst tænkelige og der var god tilslutning til turen, 35 deltagere.

I weekenden den 5. og 6. september deltog vi traditionen tro i de Kulturelle Markedsdage i Nørrebroparken. Vi viste en ny plancheudstilling om bl.a. BZ-bevægelsen og om Blågårds Plads gennem tiden. Desuden solgte vi lokalhistoriske bøger, postkort og plakater.

Den 27. september havde vi en byvandring på Indre Nørrebro. Karsten Skytte Jensen viste rundt og fortalte om bydelens udvikling, arkitektur og historiske begivenheder. Der var god tilslutning til turen, i alt 28 deltagere.

Vores forening har deltaget i projektet ”DIT NØRREBRO – DEN GODE HISTORIE” som blev til i et samarbejde mellem de københavnske lokalarkiver og Københavns Stadsarkiv. Hensigten med projektet var at skabe et fælles billede af København, fortalt af ganske almindelige københavnere. Indsamlingen fandt sted fra september til december 2009.

Et af de nye billeder på det interaktive kort på vores hjemmesiden er dette, der viser udsigten over den gamle Nørrebro stations område set fra Lyngbygade (nuværende Hillerødgade). I baggrunden til højre ses bryggeriet "Hafnia", som eksisterede indtil 1939. Efter nedrivningen af bryggeriet blev boligkomplekset Stefansgården opført på stedet. Nørrebro station flyttede i 1930 og derefter blev hele området udlagt til Nørrebroparken. Foto 1913 København Før og Nu.

Vores forening støtter bestræbelserne for at bevare billedhuggeren Astrid Noacks atelier i Rådmandsgade, læs mere i artiklen på næste side.

Foreningens serie af "gamle" postkort er udvidet med en ny serie på 10 postkort, således at der nu er i alt 40 forskellige motiver fra Nørrebro i perioden ca. 1900-1930.

Kortene kan købes ved henvendelse

til foreningen eller på Biblioteket Blågården. Prisen er uændret 50,- kr. for 10 stk. Alle kortene kan ses på vores hjemmeside.

Yderligere 20 billeder er tilføjet det interaktive digitale kort på vores hjemmeside. Vi har forsøgt at finde billeder fra områder, som ikke var så godt repræsenteret på kortet, f.eks. områderne omkring Stefansgade og Sjællandsgade.

Astrid Noacks atelier i Rådmandsgade

Astrid Noack er en af det 20. århundredes mest betydningsfulde danske billedhuggere og med i den Danske Kulturkanon. Fra 1936 til 1950 havde hun sit atelier i baghuset til Rådmandsgade 34. Her både arbejdede og boede hun under primitive forhold, og her blev nogle af hendes mest kendte skulpturer skabt.

Vi takker kunsthistorikeren Hanne Pedersen for tilladelse til at bringe følgende uddrag fra hendes bog "Stærkere end livet - Astrid Noack 1888-1954", Holstebro Kunstmuseums Forlag.

Livet i Rådmandsgade

Omkring januar 1936 flyttede Astrid Noack til Rådmandsgade 34, hvor hun i gården fik atelier i noget, der tidligere havde været hestestald. I forhuset var der en tobaksforretning med salg af øl.

Hertil kunne man altid ringe besked til Astrid Noack, så sørgede fru Næsby for at overbringe den. På Nørrebro fandt Astrid Noack noget af den stemning, hun kendte fra Paris. Beboerne i kvarteret var ligesom i Rue Francois Guibert små

Atelieret i Rådmandsgade 34 som det ser ud i dag.

håndværksmestre med værksteder og mennesker med en beskeden indkomst, man kunne næsten kalde det en provinssiæl verden, hvor man levede i nuet og udviste stor hjælpsomhed og solidaritet med hinanden.

I et brev til Vera og Tor Bjurstöm har hun beskrevet livet i bygningen, hvor hun boede: *“Her går det for fuldt drøn i Rådmandsgade: Dag og nat arbejdes i denne gård. Når jeg slutter ved 1-2 tiden begynder klejnekogning i et rum ved siden af mig. Gassen leveres herfra mig til 4000 klejners kogning hvert døgn. 7 morgen begynder blikken- og kobbermesteren og så noget efter tager jeg på vej igen. Desuden er her saddelfabrik og meget andet stille arbejde og stille familieliv i kælderens i forhuset, hvor der sælges tobak”* - *“Hyggelige folk, ligetil - som dem jeg kan lide i Paris.”*

I et interview i Ekstra Bladet 25.1.1937 i anledning af at Ny Carlsbergfondet havde købt “Ung Pige” for 6000 kr. på Grønningens udstilling skriver “Spada”:

“Hvem kender Noack? Ingen vil finde på at hun er den magre dame med den strikkede hue, som lister rundt i vore udstillingslokaler. De fjerreste lægger nemlig mærke til hendes øjne, de ser kun hendes tynde klæder, hendes knoglede skikkelse, de tænker på den yderste armod ved at se på hende, føler en mængde idiotiske følelser, som ville få dem til at rødme af skam, hvis de så ind i hendes brune, strålende øjne.”

Men Astrid Noack holdt af at leve nøjsomt, at leve mellem mennesker uden “honnet ambition”. Hun formulerede det sådan i interviewet: *“Jeg har ikke lyst til tøj, ikke til mere komfort end jeg er vant til, ikke til mere mad. Jeg holder af fransk mad, fordi der er fantasi i den, ikke fordi det er fint at spise fransk. Jeg er måske nøjsom - i hvert fald lever jeg nøjsomt, men grunden er måske at jeg foretrækker en bid brød frem for hakkebøf!”*

Astrid Noack med lermodellen til “Stående kvinde” i atelieret i Rådmandsgade, 1937.

Lermodel af "Runa", Rådmandsgade, 1936.

"Runa" sidder med en lille kiks i hånden, det var Astrid Noacks trick for at få den lille pige på 1½ år til at sidde stille. Kiks var i det hele taget en stor post på det beskedne husholdningsbudget, ikke til Astrid Noack selv, men til børnene i kvarteret. "Runa" blev købt af Lehmanns Legat og opstillet på Dronning Louises Børnehospital.

For enden af Rådmandsgade lå Kgl. Hofbronzestøber Lauritz Rasmussens store virksomhed. Astrid Noack fik dog kun støbt de større ting her, ellers foretrak hun Brødrene Grages støberi på Musvågevej i Københavns Nordvest-kvarter.

I 1942 fik hun det Anckerske legat på 2.250 kr. og var lykkelig og overrasket over det. Hun levede spartansk, og der var krig med rationering på mad og på kul til den lille ovn, som hun også lavede kaffe og mad på, og som skulle varme den utætte uisolerede atelier-bolig op. Hendes atelier var en tidligere hestestald, og døren åbnede lige ind til rummet med betongulvet. Lyset kom især fra vinduet over døren, så i denne ende arbejdede hun med skulpturerne og der stod et lille bord, ovnen og et par stole. En opklappelig seng stod i den anden ende. Skulpturerne fyldte godt på gulve og hylder, de, der var under arbejde, var dækket af et lag våde klude, der skulle holde leret fugtigt. Væggene var tæt behængt med hendes kunstnerkollegers malerier og akvareller og hendes egne tegninger.

Astrid Noack havde heldigvis mange venner, både i kvarteret omkring Rådmandsgade og blandt kunstnere, og de inviterede hende gerne på middag. I 1943 gik Niels Lergaard og Grete Zahle og tegnede model efter Guri Schade i hendes atelier, og Astrid Noack modellerede den indtagende "Hvilende model". Stor glæde havde hun af børnene i kvarteret, og den lille Poul Erik Næsby i forhuset kom hver dag og fik en lille kiks. Da han blev større, købte Astrid Noack et fint ur til ham, som tak for at han hver dag slæbte brændsel ind til hende.

Ind i mellem blev der festet, som da hun blev 60 i 1948: "*Vi havde en mægtig fest*

her i Rådmandsgade med sild, hvide bønner, sprængt oksebryst, salat, ost, kaffe, kager, snaps, øl og vin i lange floder og megen stemning og livsmod og lyst og jeg havde tænkt mig stille og fredeligt at glide ind i den næstsidste ungdom må bekende at denne måde det blev så det var helt rigtig.” (Brev til Vera og Tor Bjurström 3-4-1948).

Det må have været vennerne, der havde lavet et sammenskudsgilde, for Astrid Noack funderede som altid længere henne i brevet over hvordan hun kunne skaffe penge til en billet til Sverige.

Astrid Noack

Født i Ribe i 1888. Hun blev udlært billedskærer og kom ind i kredsen omkring Joakim Skovgaard. Sammen med flere andre danske kunstnere drog hun efter Første Verdenskrig til Paris, hvor hun skabte sin første selvstændige skulptur i 1922.

Som den første kvinde blev hun medlem af kunstnersammenslutningen Grønningen.

Hendes gennembrudsværk er Anna Ancher-portrætskulpturen til Skagens Museum.

Astrid Noacks skulptur “Stående kvinde”, skåret i teaktræ, blev 1947 købt af Göteborg Konstmuseum og i 2005 optaget i Kulturministeriets Kulturkanon.

Astrid Noack døde i 1954 af lungekræft.

Astrid Noack i tiden under Anden Verdenskrig.

Foreningen “Astrid Noacks Atelier i Rådmandsgade”

Foreningen har til formål at bevare atelieret og hele det unikke miljø i baggården til anvendelse for kulturelle formål. Se mere på www.astrid-noack.dk

Er du interesseret i at blive medlem, kan du kontakte foreningen på e-mail:

an@astrid-noack.dk

Kontingentet er på 100 kr. årligt.

En Nørrebrodreng vokser op

Af Leif Ziegler

I Årsskrift 2008 bragte vi det første afsnit af Leif Zieglers barndomserindringer. Her følger så fortsættelsen fra 1950'ernes Nørrebro.

Erik og hans mor

Selv om Erik var hjemme fra børnehaven eller skole, var det ikke altid han måtte komme ned og lege. Han kunne falde og slå sig, blive kørt over, eller blive dårligt påvirket af de andre børn. Eriks mor prøvede at beskytte ham, så godt hun kunne. Når Erik ikke måtte komme ned, så kom jeg i stedet op til ham og legede. Her fulgte jeg også med i når Erik skulle i bad. Eriks mor satte vand over på gassen, og satte en stor balje ind i stuen. Erik fik hevet tøjet af, og blev stillet op i baljen. Han blev så sæbet ind, og det varme vand blev hældt over ham. Det kunne så hænde, at vi to drenge pjattede lidt, og Erik fik trykket ned på kanten af baljen, så der flød noget vand ud på gulvet. Så blev Eriks mor gal, og gav Erik nogle klask i enden. Han fik også nogle klask, hvis han trådte på dørtrinene, som hun havde malet hvide. Vi fik strenge ordre på, at vi under ingen omstændigheder måtte betræde disse dørtrin.

Erik var så en dag kommet ned på gaden. Eriks mor ville ikke have, at han kom til at fryse, så hun havde givet ham det uldne nattøj på inden under det almindelige tøj. De andre børn nede på gaden fandt så ud af, at han havde nattøj på, og hev i hans tøj så man kunne se mere og mere af nattøjet, og på den måde drillede de Erik.

Eriks mor fik ellers mange råd med hensyn til Erik af hendes søskende og af min mor. Senere, da han kom i skole, fik hun også besøg af nonnerne fra den Katolske Centralskole. Så der var mange, der havde en mening om, hvordan hun skulle takle sønnen. Men alt i alt havde hun alligevel svært ved at håndtere opdragelsen af Erik.

Når min mor kom på besøg, hev Eriks mor sine skuffer ud for at vise alt sit nyvaskede sengetøj. Hun knappede Eriks skjorte op, så vi kunne se at han havde rent undertøj på. Man kunne se, at Erik var meget flov over denne

forestilling, hver gang min mor kom, men han sagde aldrig noget.

Økonomisk stod det sløjt til oppe hos Erik, selv om hans mor sled fra morgen til aften. Min mor og far prøvede at hjælpe, så godt de kunne. De hjalp ikke med penge, men hvis vi havde rigeligt med mad, kunne Erik og hans mor lige så godt få noget af det vi havde tilovers. Når vi fik skiftet en lysekroner ud, så blev den gamle sat op i stuen hos Erik, og på den måde hjalp det alt sammen.

Min mor og jeg var altid med, når Erik havde fødselsdag, og ved en sådan lejlighed havde hun investeret i en to meter høj flagstang med flag, der stod på en fod. På trods af hendes små midler, så skulle der rigtig flages for Erik. Nu er sådan en flagstang ikke noget der forgår, så den blev stående i stuen i flere år.

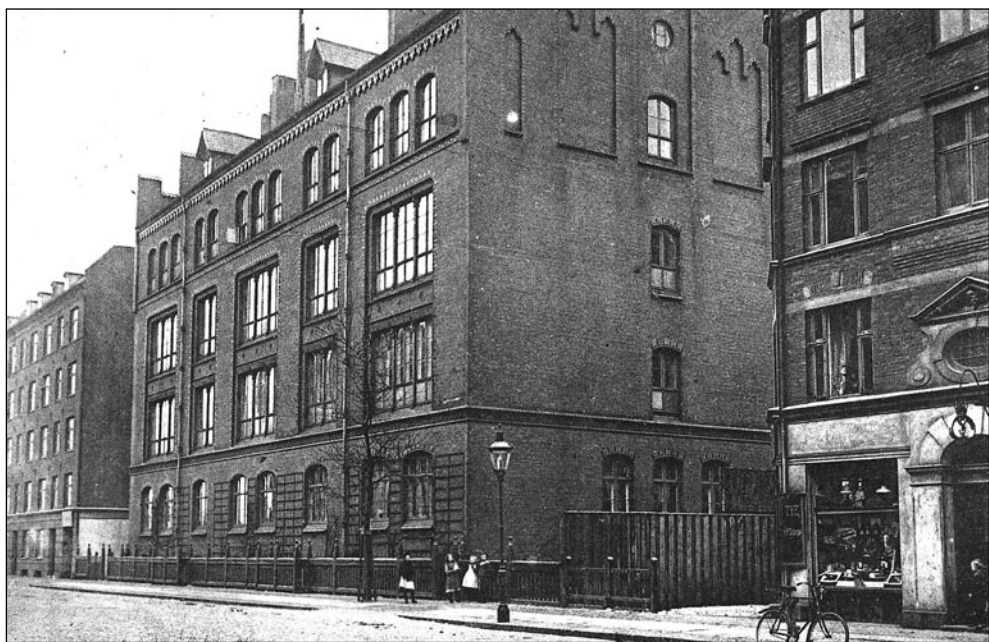
Ved en af Eriks mors fødselsdage havde hun fundet på at invitere hendes familie, mig og min mor til varm mad. Vi blev en ti stykker, så Erik og jeg slæbte service fra mine forældre op til Eriks mor, da hun ikke havde så meget. Der var også købt en flaske vin, og under middagen blev denne flaske rakt over til Eriks onkel Emil. Han havde ikke kræfter nok i armen til at holde flasken, med det resultat at den falder ned på hans tallerken, som går i to dele. Emil siger til min mor, at

han nok skal købe en ny tallerken magen til. Min mor forklarede, at denne er noget Saxisk porcelæn, som ikke uden videre kunne købes. Han tog tallerkenen med hjem og 14 dage efter fik vi den tilbage, klinket sammen, med to små metalbøjler bagpå. Så herefter havde min mor og far et minde om Eriks onkel Emil.

Leg oppe hos Erik (ca. 1953)

Vi legede også en del hjemme hos os begge to. Erik havde fået en masse Folkevognsrugbrødsbiler i Tekno og dem legede vi meget med oppe hos ham. Så en vinter havde vi fået noget ler, som Eriks mor måske skulle bruge til juledekoration, og det var på et stort glasfad. Det sad vi så og æltede, men det var noget hårdt. Så tog vi et lod som vi bankede ned i leret og så gik det noget bedre. Men pludselig smadrede glasfadet i flere stykker, så hvad skulle vi gøre. Hvis vi smed det ud i skraldebøtten, ville det hurtigt blive opdaget, for vi mente, at mødre var de rene detektiver, så i stedet smed vi det hele ind i kakkellovnen. Næste morgen lå der så noget smeltet glas nede i askeskuffen, som vi rensede ud. Vi kom aldrig til at høre noget om dette fad.

Eriks mor skulle have lavet noget i lejligheden, og der gik en håndværker og rodede, medens Erik og jeg gik og så på. Vi snakkede lidt med Eriks mor, og blev enige om, at der var noget om, at man bød en håndværker på en øl, når han

Havremarkens Skole i Husumgade hvor Leif Ziegler begyndte sin skolegang i 1952. Ældre postkortfoto.

var færdig. Vi blev sendt ned til Fylking efter en øl. Da vi kom tilbage, var håndværkeren ved at være færdig, men så kom vi i tanke om, at vi også skulle bruge en øloplukker, og det var der ikke i lejligheden. Da vi kom ned til købmanden for anden gang og nu efter en oplukker, blev vi spurgt, om den øl var til os selv eller hvad. Vi kom med en længere forklaring, men købmanden syntes vist det var lidt mistænkeligt.

Havremarkens Skole

Jeg begyndte i Havremarkens Skole i august 1952. Klasseværelset var nr. 5 og lå på første sal midt i skolen med vinduer ud til gården. Inspektøren hed

Illemann, viceskoleinspektøren hed Allert, skolebetjenten hed Onsvig, min klasselærer hed Ejner Jørgensen og regnelæreren hed Reimert. Når jeg kom hjemmefra og til skole, skulle jeg ind ad den første låge, så kom jeg ind i drengegården. Der var så en lidt aflang gård med cykelskure til højre samt toiletter. Denne række toiletter var malet mørkegrønne, og indenfor hver dør var en jernkumme, hvor røret gik lige ned uden vandlås. På kummen var to stykker træ, man kunne sidde på. I døren var der tremmer for, så man ikke kunne se ind. Det var en kold fornøjelse om vinteren, og der var også flere rør og cisterner, der sprang i den

hårde frost. Der var også en række toiletter i pigegården. Bagerst i skolegården var der et læskur langs Julius Blomsgade, og mellem de to skolegårde lå gymnastiksalen. I hver af gårdene stod et træ midt i gården omkranset af en bænk. Der var så en indgang i skolen fra hver af de to gårde. Når man kom ind af drengindgangen og op af de første trapper, var skoleinspektørens kontor til højre og hans bolig til venstre. Ovenover på første sal, var viceinspektørens kontor, der var blevet indrettet i et par garderobelokaler, som havde hørt til klasseværelserne til højre og venstre for kontoret. Her havde han alle slags skolebøger. Af pladshensyn havde man ikke kunne ofre et lokale til kontor. Nu måtte børnene have deres tøj med ind i klasselokalet. Jo højere op i skolen man kom jo større blev skolepultene. Der var bare det ved det, at der var flere klasser, end der var skolelokaler, så vi blev flyttet rundt fra værelse til værelse. Nogle gange skulle vi op i et værelse med de høje pulte, så det var svært og skrive med armene helt der oppe i luften, og kom man der lige efter spisefrikvarteret, duftede der ikke særlig godt, og af den grund gik værelset under betegnelsen "gaskammeret".

Øverst oppe under taget lå systuen, tegneværelset og skolebiblioteket. Nede i kælderen var der baderum og køkken. Der var også et værelse til skolelægen og helt henne ved pigegården fyrrum. En gang imellem kom der en stor grøn

vogn fra kommunen og læssede kul af. Der blev taget et par vinduesfag af til kælderen og et par mand skovlede kul ned i kælderen. En gang om ugen skulle vi møde en time før. Så skulle vi i bad nede i kælderen. Det var Onsvig, der stod for det, og når vi var færdige med at skure og skrubbe os og havde fået vasket håret i håndsæbe, der var ikke andet, så kom han og inspicerede os, og vi måtte vise hælene o.s.v. Når han så var blevet færdig med sine indvendinger og vi var skrubbede helt færdig, lukkede han i for det varme og op for det kolde vand, så vi hurtigt kom ud fra bruseren.

Hvordan kunne det så lade sig gøre, at der var flere børn, end der kunne være på skolen? Der var 30 børn i hver klasse. Første og anden klasserne skiftedes til at møde kl. 8 og kl. 11.30. Nogle klasser havde gymnastik i salen mellem skolegårdene og andre var ovre i barakken i Nørrebroparken. Dem der havde skolekøkken, gik i en time eller to ovre i køkkenet på Hillerødgades Skole hos fru Stampe, og andre gik til sløjd på Rådmandsgades Skole hos hr. Dyrendal. En gang om året kom vi til skoletandlægen og det var på Prinsesse Charlottes Gades Skole. Når nu eleverne var andre steder henne, rykkede andre ind i deres lokaler, så der var stor rokering på skolen. Vi fik mad på skolen og den bestod af leverpostej med rødbede, revet gulerod, en med pølse, og en ostemad. Dertil fik vi en kvart li-

ter sødmælk. Det var små kvartliter flasker fra Mejeriet Solbjerg. Kunne vi spise mere, blev der sendt bud til køkkenet for at få "ekstramadder", som bestod af sammenlagte syltetøjs- eller fedtemadder.

En gang om året skulle vi til skolelægen nede i kælderens. Så kom doktor Knipschildt, den senere stadslæge, og undersøgte os. Han syntes jeg var så mager, at han fire gange sendte mig på svagbørnskoloni. To gange var jeg på Nora Mortensens minde i Melby ved Asserbo og to gange var jeg på Torøgård, der lå på en lille ø ud for Assens i Lillebælt.

Gåtur til Katolsk Centralskole

Min ven Erik skulle også i skole. Hans mostre mente, at han skulle i fritidshjem efter skoletid, og da der ikke var noget på selve Havremarkens Skole, fandt de en skole nede på Nørrebrogade, hvor der var fritidshjem. Den var ganske vist privat og katolsk, men det ville være det bedste for Erik, så min bedste kammerat og jeg kom på hver sin skole. Jeg fik altid fri før ham, da han skulle på fritidshjem, men jeg kunne så gå ned og hente ham. Der kunne jeg stå og kikke ind på skolegården, ad en stor dør med glastrude i, og uden for på Nørrebrogade, kunne jeg se på trafikken. Nogle gange var der så meget trafik, at der var betjente til at regulere færdselen. Så stod der en ved Fælledvej og en ved Blågårdsgade.

De svingede så med deres stave for at få trafikken afviklet, og når den ene syntes han havde tømt "sin" gade, holdt han staven i vejret, det betød gult, og han holdt den så længe, til den anden betjent også fik gult, og derpå kørte trafikken på den anden led.

Hvis jeg kom i god tid, gik jeg over til Odeon biografen, som lå på Fælledvej og så om der gik en god eftermiddagsforestilling. Når Erik endelig kom ud med sit tornyster på ryggen, fulgtes vi hjem ad Nørrebrogade. I en sidegade til Nørrebrogade var der flere steder små bagere, og der kunne man købe brød fra dagen i forvejen. Vi gik så ind og spurgte, om de havde noget gammelt brød, og fik så en stor pose fuld for 25 øre. Bageren i Husumgade ved skolen gjorde det mest i studenterbrød til 5 øre, medens bageren i nr. 25 havde halve wienerbrødsstænger til 25 øre. Det var mange penge, men kvaliteten var også god. På Katolsk Centralskole havde de ikke noget at gøre med svagbørnskolonierne, men til gengæld kom Erik i en periode på julemærkehjemmet "Lindersvold".

Før skolealderen og på vej i skole

Før jeg kom i skole, var jeg lidt af en vildbasse, og havde kontrol over mange af de andre børn i gaden. Når jeg sagde kom, vi gør det og det, så fulgte de andre trop. Jeg er blevet kørt ned flere gange i gaden både af

biler og motorcykler. Selv en ambulance med udrykning fik væltet mig omkuld, så jeg lå bevidstløs nede på gaden. En mand der var ansat ved Københavns Sporveje, kom op til min mor med mig, da jeg havde stået midt ude på den trafikerede Jagtvej og ville skyde sporvognen med min revolver. Nede på Jagtvejen var der tit noget udrykning med Falckbiler, der skulle på tværs af byen. Der var så en dag, at der i det fjerne hørtes et "ba-bu, ba-bu". Jeg sagde til de andre: "Kom, vi løber ned og ser på ambulancen". "Vi gider ikke", var der en der sagde, "Jo, kom nu", og så løb jeg. Men alle de andre blev stående. Da jeg havde set ambulancen køre forbi, kom jeg tilbage til de andre, og lod mig ikke mærke med noget, men det var selvfølgelig et stort nederlag jeg havde lidt, da jeg ikke havde kunne få de andre til at føje mig. Men det var kun en lille forsmag på, hvad der ventede mig i skolen. Da jeg startede der, var hele min klasse bare nogle små pattebørn, der skulle drilles. Alle de andre drenge var større end os, og der var ingen vej uden om. Vi skulle være sammen med dem i frikvarteret. I klasselokalet havde jeg fundet mig en plads i midterrækken på bagerste pult. Her kunne jeg sidde og gemme mig bedst mulig. I min karakterbog kom nu hele tiden til at stå: Tilbageholdende, stille, stadig for tilbageholdende og mere i samme stil hele skoleforløbet igennem. Min mor og far kunne slet ikke forstå hvordan det

kunne gå til, at jeg var blevet så stille.

Min egen cykel

Da jeg var en 9 år gammel, fik jeg så en sort brugt drengcykel, og når jeg var med min far ude i byen, tog han mig altid i venstre arm når vi skulle dreje, og så førte han mig rundt om hjørnet. På denne lille cykel kunne jeg rigtigt komme rundt i byen. Erik havde også fået en brugt cykel, der var noget større end den jeg havde, og vi kørte mange gange ud til slusen og så hvordan den arbejdede. Her kunne gående komme over til Amager, og havde man cykel med skulle man slæbe den op og ned af nogle trapper, som var på slusen. Der var så en dag, at en russisk passagermaskine fløj ind i skorstenen på H.C. Ørstedsværket og var styrtet ned i havnen. Dagen efter hejste man flyet op ved hjælp af en stor kran. Dette cyklede jeg og min far ud og så på. De havde sat en vejer i halen og trak flyet langsomt op, og vandet fossede ud. Skorstenen, den var fløjet ind i, havde fået en ordentlig bule.

Der var så en dag hvor Erik og jeg ville køre lidt rundt i gaden. Min cykel var i uorden, men det var så heldigt, af min far havde fået tidligt fri fra arbejde, så hans cykel stod nede ved opgangen. Da jeg kendte låsen, tog jeg hans cykel og vi kørte op og ned ad gaden. Men lige som vi kommer kørende falder pedalen af armen, og jeg prøver febrilsk at sætte den på igen, men

forgæves. Jeg måtte så trække cyklen hen til opgangen, hvor jeg lægger pedalen på bagagebæreren. Jeg turde ikke sige noget til min far, men lå hele natten og tænkte på hvad der ville ske næste dag. Da han kom hjem næste dag var han selvfølgelig skrub toset, for når han kom ned til sin cykel kunne han jo godt se af den kunne han ikke bruge, og måtte ned og tage sporvognen, og var kommet for sent på arbejde.

Erik og jeg tog ofte ind til DSB Kino, som lå inde på Hovedbanegården. Vi gik hen til Aksel Nielsen i buffeen som jeg kendte og spurgte om han ville hjælpe os ind. Han tog os så med hen til kontrolløren og sagde: "Disse to drenge skal lige ind". Vi så ugejournalen, tegnefilm og mange andre film. Vi kunne blive der, lige så længe vi ville, for de spillede non stop. Når vi ikke gad at være der mere, gik vi ud af en dør, hvor der kun var håndtag på indersiden, og kom ud ved hotel Astoria. Malle var overkontrollør i Forum, så vi kom også gratis ind der, og så på biler og andre udstillinger. Til 6-dagesløb var han dog aldrig kontrollør, så her måtte vi betale for at komme ind og se Kai Werner og Evan Klamer, og dengang kørte de nat og dag i 6 dage.

Livet med min familie

Som små kom min søster og jeg tit i Zoologisk Have fordi min onkel Helge var dyrepasser og kunne skaffe os gratis

ind. Det var altid spændende at komme ind og se de mange dyr, og vi var mange gange en hel flok, tanter, kusiner og fætre. Min onkel Helge og tante Ruth boede i Brohusgade, men flyttede ud til Ryesgade nr. 116 i tredje baggård. Det var en stor gul villa som i sin tid havde haft have ud til Sortedamsøen. Her boede de nu med deres to døtre Anita og Anne Grethe. De boede på første sal, og i det ene værelse stod mit gamle legebord, som mine kusiner havde arvet. Det var et sammenklappeligt med jernhjul, og slog man det ned, kørte det automatisk hen til vinduet, så skævt var huset. Ved det store vindue i stuen havde der været en altan, men den var taget ned inden de var flyttet ind. Når de kom og besøgte os i Husumgade, havde min onkel en lille efterløber bag cyklen, hvor en af mine kusiner lå i. Min onkel Helge fik senere scooter med sidevogn.

Min onkel Børge var den i familien, der først fik bil. Det var en sort Hillman, og han har fortalt, hvordan han fik kørekort. Jo, han var kommet hen til en kørelærer, som spurgte ham om han godt kunne køre. Dertil svarede min onkel, at det kunne han godt. Det er så i orden, sagde kørelæreren, nu bliver jeg her og De skal køre hen til hjørnet og komme tilbage igen. Det gjorde min onkel, og dermed havde han erhvervet sig sit kørekort. Mig og min søster fik altid en femogtyve øre, når han var på besøg, og det var også af ham jeg

fik mit første ur. Onkel Børge var Sundholmsbetjent og sad vagt i porten. Nogle gange tog vi så ud til ham på jobbet. Dengang var der en voldgrav med vand i hele vejen rundt om Sundholm, og når man var kommet over den, sad han så i en stor gul port. På grund af hans job, kaldte Erik og jeg min onkel for “strisseren”.

Københavnertur

Nogle gange kom min far hjem om eftermiddagen, og når vi havde spist aftensmad, tog han mig og min søster ud på en sporgvognstur. Vi gik så ned

til Nørrebros Runddel og tog linie 5,7 eller 16 og kørte ind mod byen. Vi stod altid på foran ved vognstyreren. Her var oplevelsen størst, med rigt udsyn over gaden til begge sider. Det var også spændende at se vognstyreren dreje på de to håndsving for at få sporgvognen til at køre og bremse. For det meste stod han op, men der var et sæde på en søjle, som kunne drejes fremad og til siden, så nogle gange sad han på dette sæde. Han havde da den højre fod hvilende på et brædt, der sad på skrå, og når der kom noget trafik i vejen, lod han foden dumpe ned på en stor

*Nørrebros Runddel set mod Jagtvej med linie 18 på vej mod Østerbro.
Foto fra 1950'erne.*

jernbolt, som sad med en fjeder på gulvet. Det gav så et højt klemt, da den havde forbindelse med en klokke nede under sporvognen. Når der skulle skiftes spor standsede vognstyren sporvognen, lukkede et vindue ned og tog fat i stangen, der sad uden for ruden og førte stangen ned til skinnerne og skiftede sporet. Ved endestationen var der som regel en sporsløjfe, hvor sporvognen bare kørte rundt, og så videre tilbage af det andet spor. Nogle steder var der et spor ned ad en sidegade, f.eks. ved Roskildevej. Når linie 9 kom fra Jagtvej og Pile Allé, kørte den et stykke forbi krydset og vognstyren gik tilbage og skiftede sporet, medens konduktøren vendte stangen. Vognstyren gik nu tilbage til forvognen men steg op på bagperronen og derfra bakkede han sporvognen rundt om hjørnet, så vendte man stangen igen og vognstyren gik op på forperronen og tog fat i et håndsving, der sad i loftet og med det drejede han en firkantet tromle, der sad forrest på vognen mellem de to lanterner. På tromlen sad skilte med endestationens navn og med sporvognsnummerets farve. I dette tilfælde var skiltet grøn/rød, og nu kom der til at stå Sundby. Konduktøren stod altid på bagperronen, når sporvognen kom til stoppestedet, han så om alle var kommet af og på og hev så i en strop i loftet, der var i forbindelse med en snor, der gik gennem hele vognen og ud til vognstyren, hvor der sad en klokke. Så kørte sporvognen, og

konduktøren gik ad en skydedør ind i vognen og billetterede. Til sidst nåede han hen til forperronen, og slog på glasset med billettørtangen, som han brugte til at lave huller med. Her tog han hånden ud af en lille luge og man fortalte om man skulle have en ligeud eller en omstigning. Valgte man en omstigning, som varede en time, klippede han nogle huller i en billet, så man kunne se hvor længe den gjaldt. Om vinteren kunne det godt være en kold fornøjelse, da der ikke var nogen yderdør på de to perroner. Man kunne således hoppe af og på i farten, og i myldretiden kunne der stå folk helt nede på det sidste trin. På bivognen var der også en konduktør, så der var i alt tre mand på en sporvogn.

Erik og jeg havde udviklet en teknik, hvor vi kunne undgå at betale. Det gik i store træk ud på at vil stod og kikkede ud af vinduet, når konduktøren kom, og i det hele taget lod vi som om vi havde betalt. I de fleste tilfælde slap vi for at betale. Der var selvfølgelig også de meget emsige konduktører, som holdt øje med os, og så kunne vi risikere at få en ordentlig skideballe.

Livet i gaden

I Husumgade kom der mange gadehandlere med deres vogne og råbte om 20 bananer til en daler osv. Skraldebøtterne blev tømt en gang om ugen. Der kom så nogle store mørkegrønne halvåbne

vogne fra Københavns Grundejeres Renholdningsselskab, og et par mand kom ind i gården og hentede skraldebøtterne, som de læssede på vognen fra siden. Kludehandlerne kom ind i gårdene ligesom gårdmusikanterne og klunserne. Klunserne eller spildsamlerne kom på deres store trehjulede cykler med en masse bøtter på ladet. De tog så en af bøtterne og gik ind til de store firkantede jern-skraldespande og lukkede låget op, og der var størst gevinst lige før skraldemændene kom. De tog så med deres medbragte stang fra en cykelpumpe, som var bukket til en krog i enden, og rodede rundt i skraldespanden. Flasker, jern, aviser, brød, ben, klude og meget mere samlede de op. Det kørte de så forskellige steder hen og solgte. I Todesgade på det indre Nørrebro var der således i en kælder en forretning, hvor de købte ben og brød. Det stank i hele ejendommen, så beboerne var noget generet af det. En gang imellem var der nogle gode ben, som blev varmet op i en gryde med et primusapparat på gaden og det kunne de godt få en middag ud af. Så tog de en konservesdåse, kom noget rødt skovsværte i og hældte sprit i, og rørte rundt med en pind, så havde man en god likør.

Vi fik bragt mælk op til døren fra ismejeriet, og om søndagen kom der morgenbrød. Mælken var fra Solbjerg Mejeri og var på klare flasker. Den

øverste deciliter var helt gul, det var fløde, som først skulle hældes fra, inden vi hældte mælken på vores Bio-Foska havregryn. Blev der noget mælk tilovers, blev det hældt på en tallerken og sat hen i vinduet, så var der tykmælk næste dag. Skulle vi bruge noget smør, blev jeg sendt ned til ismejeriet, hvor der var nogle store smørdritler sat op på væggen. Her tog ekspedienten eller mejerikonen en stor træslev med riller i og gravede en klump smør ud, og klaskede det ned på et stykke pergamentpapir, og slog på det til det var blevet nogenlunde firkantet. Derefter blev det vejjet og jeg skulle betale. Smørmærker har jeg leget med, men jeg mener ikke jeg har brugt dem hos ismejeriet. Skulle jeg ned efter kartofler og rugbrød, var det altid 3 pund store kartofler og et kvart lyst Vitana.

Sygdom

Som dreng sad jeg meget med bøjet ben, og jeg sov også tit med dem bøjet. Om det var det, der havde skylden, ved jeg ikke, men jeg havde tit ondt i knæene, og jeg klagede mange gange over smerterne. Så kom jeg til doktor Bengård, hvor vi fik en henvisning til Sct. Josephs Hospital. Nogle dage efter blev mine knæ så røngentfotograferet. På billederne kunne lægerne ikke se noget unormalt ved mine knæ, så de mente at jeg voksede fra smerterne. Men det bedste ved det hele var, at jeg fik røngentbillederne med hjem, og som jeg

kunne vise frem. Det var jo ikke alle og enhver der havde sådanne billeder.

Livet i gaden

Der var en gadebetjent, der fast gik op og ned ad Jagtvejen. Hvis man sad nede på trappestenen ved "Anni" på hjørnet, kom han altid gående i et langsomt tempo. Men det gjaldt alle større gader i København. De motoriserende betjente kom kørende på Nimbus motorcykel, hvor makkeren sad i sidevognen. Det var kun hvis der blev ringet efter "salat-fadet", der kom en høj mørkegrøn bil, hvor forbryderen blev puffet ind ad en bagdør. Postbudene, der tømte de røde postkasser, kørte også på Nimbus, og havde ligeledes en sidevogn til sækken.

Jeg var tit alene

Nu skulle man jo mene, at jeg fik nogle nye kammerater, når jeg kom i skole. Men jeg syntes, det var noget underligt noget. Mange skulle på fritidshjem, andre gik til spejder eller F.D.F., ja så galt søndagsskole. Der var også nogle, der havde småjobs hos købmænd og boghandler o.s.v. Jeg var meget alene og spurgte tit min mor, om hun havde et forslag til, hvad jeg skulle foretage mig."Hvad skal jeg lave?". Min mor havde altid nogle ideer, og mange gange endte det med at jeg lagde nogle puslespil. Jeg sad så og hyggede mig med disse puslespil, og det hændte tit at min storesøster spolerede det hele. "Undskyld Leif, jeg kom til at falde ind i

puslespillet" sagde hun. Og så kunne det være at jeg gav hende nogle kradsemærker.

Legetøj

Jeg samlede også på Richsbilleder. Ikke fordi vi brugte ret meget Richs derhjemme, men min far havde poser fulde af Richsbilleder med hjem fra Hovedbanen, så jeg kunne hurtigt få fyldt et album.

Nu var jeg efterhånden blevet så stor, at jeg til jul eller i fødselsdagsgave fik et elektrisk tog med et par vogne. Det hed Trix og kørte på 4,5 volt. Der var en lille kasse, hvor man puttede batteriet ind i, og så kunne man dreje til højre og venstre alt efter om toget skulle køre den ene vej eller den anden. Af min onkel Poul, som Erik og jeg kaldte "den opfindsomme", fik jeg så en slags dæmper, jeg kunne sætte på ledningen til skinnerne, så jeg kunne få toget til at køre i forskellige hastigheder. Han fremstillede også nogle små gadelygter, jeg kunne have stående ved siden af sporene, og det så festligt ud med al det lys. Nu brugte jeg en del strøm, så et lille 4,5 volts batteri var hurtigt brugt op. Mit nye ønske var at få en transformator, der kunne sættes til lysnettet. Det var ikke så lige til, fordi vi havde jævnstrøm, så det varede noget, før jeg fik både omformer og transformator.

Livet i lejligheden

Det at vi havde jævnstrøm var ikke noget man tænkte over i det daglige, for lyset lyste jo lige godt. Men så en

Jagtvej med hjørnet af Hørsholmsgade i baggrunden engang i 1950'erne.

dag lånte min far en støvsuger af min onkel Helge, for vi havde ikke nogen selv, så det skulle gøre godt med en gang støvsugning. Nu var der bare det ved det, at den var til vekselstrøm, så den brændte sammen, og min far måtte bekoste en større reparation.

Larsen blev slettet

Det med at vi fik naboens post, hjalp da min far og en af hans brødre blev enige om at sløjfe Larsen. Jeg mindes, at det ikke var så nemt, som de troede. Der var mange hindringer, og en af dem var sangerinden Lulu Ziegler. Det endte dog med, at vi fik slettet Larsen, og min far tog det grønne navneskilt ned og savede den sidste tredjedel af og satte det op

igen. Jeg var dengang begyndt i skole og der kunne jeg ikke bare få strøget Larsen i protokollen, næh, jeg skulle møde med en dåbsattest. Den mødte jeg så med nogle dage efter, og så blev Larsen strøget. I skolen var der flere, der hed Leif, og endnu flere der hed Larsen, så jeg var altid blevet kaldt Ziegler, så det var for mig helt naturligt, at jeg nu hed det som efternavn. Da der var gået nogle måneder, kunne vi ikke finde min dåbsattest. Vi ledte alle vegne, indtil jeg kom i tanke om, at jeg havde haft den med i skole. Den lå så nede i bunden af skoletasken, rigtig godt krøllet.

Legetøj og skolekammerater

Der var en i min klasse, der også havde

fået et elektrisk tog, og det skulle jeg hjem og se. Drengen hed Jan Nielsen, og boede på hjørnet af Nordbanegade og Vedbækgade helt oppe på fjerde sal. Det var et Fleischmann tog, og på togskinnerne var der kun to spor. Det så ligesom mere rigtigt ud, men jeg holdt på, at mit tog var ligeså godt. Jans far havde en Jawa motorcykel, og de flyttede ud til Valby, hvor der var bad, og Jan måtte skifte skole. Jeg cyklede ud og besøgte ham en gang imellem, men jeg forstod ikke, at de var flyttet helt der ud. Godt nok var der bad, men alle vi andre i klassen kunne nøjes med køkkenvasken, selv om vi var fire eller fem til at dele den. Der skulle så også skrælles kartofler, og måske vaskes lidt tøj o.s.v., men det gik da godt nok alt sammen. Og skulle man bruge lidt varmt vand, kunne vi bare sætte en kedel over gassen.

Husumgades omegn

Hvis jeg gik ned til hjørnet af Jagtvejen og drejede til venstre, hvor butikken ”Anni” lå på hjørnet, kom jeg til en forretning, hvor de indrammede billeder og spejle. Ud over det kørte de også ud og pudsede vinduer. Derefter var der en cykelsmed med værksted nede i kælderen. Han havde jeg ikke meget fidus til, så jeg brugte ham i Jægersborggade. Men han havde en god ting, og det var trykluft. Man kunne få luft i dækkene dag og nat. Ved siden af cykelsmeden var der kiosk. Indehaveren hed Madsen, og han solgte blade og aviser. Han havde også

ustemplede øst-europæiske frimærker. Han kørte også op og ned ad Husumgade med aviser og blade. Så kom der et skilt på døren, hvor der stod ”kommer snart”. Den næste butik var en fiskehandler, som lå nede i kælderen. Så kom damefrisørsalonen på hjørnet af Julius Bloms Gade. Det var en af mine skolekammeraters mor, der havde salonen, og ham var jeg et par gange hjemme og besøge. Neden under salonen var skomagerværksted, hvor der var flere ansatte. Dette lejemål blev sagt op og værkstedet flyttede op i Nordbanegade ved siden af en produkt-handler, hvor Erik og jeg solgte brugte aviser. Men skomageren holdt ikke længe her, han var kommet for langt væk fra sine kunder. Kvik Varehus blev indrettet i kælderlokalerne på Jagtvej. Kvik Varehus udleverede også mærker ved køb, som Erik og jeg havde glæde af. På det modsatte hjørne af Julius Bloms Gade, som hed Jagtvej nr. 55, var A.Thomsens møbelhandel, som havde fine møbler. Jeg har aldrig hørt om nogen, der havde råd til at købe møbler derinde. Umiddelbart herefter lå El-service. Det var en el-installatør, der solgte lamper og gram-mofonplader. Her har min søster og jeg købt en figurlampe i porcelæn, som vi gav vores mor i fødselsdagsgave.

Havde vi fået fat i nogle småpenge gik vi ned og slikkede i Papegøjen. Så gik vi ned til Jagtvejen og drejede til højre ved A. & H. Meyer. Vi kom forbi slagteren, smørrebrødsforretningen, bageren og damelingeriforretningen

Lifa. Derefter var der Ekberg, som handlede med ost og konserves, hvor man fik mærker til at sætte ind i en bog. Og når den var fyldt, fik man et eller andet beløb. Derefter kom vi forbi installatøren Oscar Møller, som havde briller på tykkelse med bunden af en ølflaske. Derefter lå Papegøjen. Her købte vi flødeis, vaffelis, pinocchio-kugler, spejdersnus, strømpebånd, spejderhagl, snørebånd og lakrids i metermål. Vi sagde for 25 øre, så blev lakridset lagt ved siden af en lineal, og vi fik et bestemt stykke. Flødeisen var firkantet med sølvpapir omkring, og ispinden var tykkest i den ende man holdt i. Efter Papegøjen lå grønthandleren Robert, og på hjørnet af Bjelkes Allé var Schous Sæbehus, og på modsatte side havde Thorsen købmandsforretning. Hos bageren havde Eriks mor bestilt en lagkage til en af Eriks fødselsdage. Da vi havde fået kakao, og skulle i gang med lagkagen, kunne den ikke skæres igennem, da der lå en karklud indeni. Eriks mor måtte så gå ned og få byttet lagkagen.

Hvis min far var hjemme om aftenen, kunne det hænde, at vi fik ham til at gi' bøffer. Det var nogle forstørrede flødeboller, og dem kunne vi kun få nede på Jagtvejen nr. 29, som lå overfor indgangen til Hans Tausens Parken. Hvis vi skulle have kandis, kunne vi købe det på apoteket ved Borups Allé.

Leg i gaden

Når Erik var hjemme om søndagen,

legede vi i hans eller min gård, eller ude på gaden. Overfor i nr. 12 boede der en vognmand, der hed Larsen. Han havde en datter, der hed Gitte og en hund, der hed Vaks. Denne vognmand havde en stor lastbil og en mindre varebil med lad. Foran havde varebilen kun et hjul i midten, og lastbilen havde et åbent lad, som vi kravlede rundt på. Vi kunne også finde på at gå ind i gården til H.P. Mikkelsens Trædrejeri, som lå i nr. 14. Her kunne man gå igennem til ejendommen 18-20. Det var tydeligt at se, når man nåede grænsen på grund af niveauforskellen, der hvor plankeværket havde stået. Inde i denne gård var der i bagbygningerne en masse småhåndværkere, og der var bl.a. en sliber, som havde lokale helt nede mellem nr. 18 og 20. Han var tysker, og sad altid og sleb på nogle stykker metal, som brugtes til at presse tøj med. Når vi spurgte, hvad det var han sad og sleb, svarede han: "Det er bomber". Vi blev sendt op og hente nogle høvlspåner hos snedkeren ovenpå. Dem fyrede vi så op med, så der kunne blive lidt lunt i det lille slibelokale. Der var så en dag, jeg rendte og legede med nogle høvlspåner med ild i, og var kommet ind i et smalt baglokale, hvor han opbevarede dagens slibearbejde. Her var de nyslebne emner lagt pænt i række og bundter med avispapir imellem. Her tabte jeg så nogle af de brændende høvlspåner ned på avispapiret, og det begyndte at brænde voldsomt, så jeg ikke kunne slukke ilden. Jeg

turde ikke sige noget til sliberen, som sad og sleb i det større lokale ved siden af. Jeg stak bare af, og løb ud på gaden og tænkte, at nu kommer brand-sprøjterne nok snart. Der kom dog ikke nogen, men sliberen kom op til min mor og spurgte om hun havde nogle aviser, da han ikke havde flere. Han havde selv slukket ilden med nogle spande vand, men var blevet nød til at slibe en hel del om. Sliberen boede på det indre Nørrebro, hvortil han kørte hjem til på cykel om aftenen. Snedkeren ved jeg ikke hvor

boede, men han var en af de få, der havde bil. Han kom kørende i en åben Ford med to sæder. Den buede ned bagtil, og her var et håndtag, og hvis man tog i det og lukkede op, var der to siddepladser mere. Her havde han altid en masse brædder, der stak et godt stykke op i luften.

En lørdag var Erik og jeg inde og besøge sliberen. Han havde fået en stor ordre, og derfor var der en medhjælper den dag. Vi var inde i baglokalet og

Baggårdens muligheder var mange. Med fantasi og nogle brugte frugtkasser kunne man godt bygge et fort som slagmarkens base. Billedet her er dog ikke fra Leif Zieglers gård men fra en gård i Sankt Hans Gade. (Foto fra 1950'erne i Københavns Bymuseum).

så der stod to øl. Vi gik nu hjem og fandt to tomme ølflasker, hvor vi kom en smule soja i og så vand for resten. Vi satte så kapsler på og pressede dem sammen så godt vi kunne. Alle kapsler var dengang ens både til sodavand og øl. Så når vi fik en sodavand lagde vi en femogtyveøre oven på kapslen og så trak vi kapslen forsigtigt af, med små ryk hele vejen rundt. Vi fik så en kapsel uden mærker. Så vi havde altid sådanne kapsler på ”lager”. Vi kom nu over til sliberen og smuglede disse to øl ind i baglokalet, og byttede om på dem, der stod der i forvejen. De rigtige øl gemte vi henne i et hjørne bag nogle kasser. Der gik et par uger, så var vi der ovre igen, og medhjælperen var der også. Han var meget gal, og havde overvejet at gå til politiet, for han havde hurtigt regnet ud, at det var os to mæglinger, der havde været på spil. Han vidste så ikke om det var det rene gift der var i, men han havde fået ødelagt sin weekend, da han nu ikke havde de to øl. Dengang lukkede alle butikker kl. 2 om lørdagen. De eneste der måtte have åbent om søndagen, var slikbutikker, blomsterhandlere og bagere. Det formildede ham ikke ret meget, da vi fandt de rigtige øl frem. Det samme nummer har vi lavet med min far, men her beholdt vi øllerne.

Lige ud for sliberen boede i forhuset, kattemor og katterfar. Navnet havde de fået fordi de fodrede de mange vilde katte, som vi andre ikke kunne komme i

nærheden af. Gården var forbudt område for Erik og mig, og der var flere personer, der jagede os ud. En dag var vi næsten kommet helt hen til sliberen, da katterfar kom ud og råbte, at vi skulle se at komme ud af gården. Erik og jeg blev for en gang skyld stående, og katterfar begyndte at gå hen til os, og så meget truende ud. Da han var næsten henne ved os og vi stadigvæk blev stående, vendte han pludselig om og gik ind til sig selv uden at sige noget. Vi følte, det var en kæmpe sejer. Bagerst i gården var et gråt plankeværk, så der blev en lille lukket gård. Det var en stenhugger, der brugte dette areal, og han brugte også den gamle port ind til gården nr. 18-20, som der var blevet lukket af med en stor rude. Denne stenhugger lavede gravsten til Assistens Kirkegård, og når han var færdig med en gravsten, kørte han den over til kirkegården på et stort lad med store jernbeslåede træhjul. Der var to træhåndtag på ladet og han skubbede det ligesom en trillebør. Denne stenhugger stod altid i døren ud til gaden når jeg gik til skole. Når jeg kom forbi rynkede han panden, så jeg blev helt bange for ham. Det gentog sig hver morgen, og jeg tror han har moret sig godt, ved at se hvor skræmt jeg var.

Leg udenfor Husumgade

Erik og jeg var også ovre i Nørrebro-parken hvor vi kørte med karrusellen og gyngede indtil det blev låst af, og det

Linie 19 på sin vej over "Prærien" mellem Nordre Fasanvej og Borups Allé, billedet er fra slutningen af 1950'erne.

hed sig at parken var lukket. Ellers tog vi ned til åen. Vi gik op til Hille-rødgade og videre ad denne, forbi Falckstationen, og når vi kom til nogle sporvognskinner drejede vi til venstre og kom så ned i et lille anlæg. Her kørte linie 19 på et areal for sig selv, og skinnerne lignede togskin-ner, og sporvognen kørte altid som enkeltvogn, så denne var blevet døbt prærievognen. Her kunne vi få meget tid til at gå. En dag fandt vi en død kat, og den tog vi med hened og begravede den. Nogle dage efter gik vi ned og skulle se til katten, og begyndte at grave den op. Da vi havde gravet no-get, kunne vi se, at der var helt levende

nede i hullet, så vi fik det hurtigt dækket til igen.

En anden dag havde vi gravet i noget leret jord, som vi æltede lidt rundt med. Vi fandt så på at tage noget af dette her ler og lagde det op på sporvognskinnerne og dermed få et aftryk af sporvognshjulet. Vi stod så og ventede på sporvognen og var meget spændte da den kom. Men til vores store overraskelse stoppede sporvognen lige foran leret, og både vognstyren og konduktøren sprang af og kom hen og tog fat i os. De skældte os meget ud og snakkede om politi, væltede sporvogn, og meget andet. Vi slap dog for videre tiltale, for de kunne ikke holde der hele

dagen, for folk sad jo og ventede oppe i sporvognen. Vognstyrelsen kradsede leret væk fra skinnerne og så kørte de videre.

Om vinteren var der is på åen, og vi gik og prøvede om vi kunne slå hul på isen med en stang. Langs åen var der banket pæle ned, og der var brædder på et langt stykke for at jorden ikke skulle falde ud i åen. Nu da jeg kom med stangen for at slå hul, var der et godt stykke ned til isen, så det var ikke så nemt. Det blev noget nemmere da jeg hoppede ned på isen og kunne stå der og hamre. På et sted mødtes Lygteåen, Grøndalsåen og Ladegårdsåen, og her var der særligt meget strøm, og isen var derfor noget tyndere her. Jeg var nok kommet for tæt på dette sted for pludselig røg jeg igennem isen og blev drivvåd over det hele. Jeg havde nu en længere spadseretur hjem, som foregik i flere graders kulde.

Ladegårdsåen fortsatte ovre på den anden side af Borups Allé og helt ned til Falkoner Allé, hvor den forsvandt ind i en stor rist. På dette stykke var der også noget anlæg med en sti langs åen, og en mindre legeplads ved Borups Plads. Nede ved Falkoner Allé var der en gård ovre på den anden side. Det var nærmest en lang have, og gik man et godt stykke ind i den, lå der en lille plastikfabrik, som fremstillede små kulørte kugler. De var med hul i siden og en tap ud i den anden side, så

man kunne sætte kuglerne sammen til en perlekæde. Vi gik så og kikkede om der var smidt nogle i skraldebøtten eller tabt nogle på jorden, og vi kom altid hjem med nogle få stykker, og tog så der ned en anden dag og samlede videre.

Grøndalsåen gik ind under Nordre Fasanvej og videre ind under Fuglebakkevej og forsvandt ind under S-banen. Her gik vi op og lagde øret til skinnerne, for vi havde fået at vide, at man kunne høre når toget kom. Vi kunne dog ikke høre noget, men så tit at linie F kørte forbi.

Leg i gaden

Erik og jeg var henne ved ismejeriet en dag hvor der kom to fnisende piger hen til os. Der var noget, de ville vise os inde i gården, så Erik og jeg gik med derind. Den ene af pigerne trak op i kjolen og ned i trusserne, og stak rumpen lige op i hovedet på os. Erik og jeg kikkede på hinanden og rystede på hovedet, og så spankulerede vi ud af gården. Næh, vi var blevet for store til at syntes det var interessant. Vores tid var ikke til tøjsepjat. Pigerne har været 6-7 år, og vi var 8-9 år gamle.

I gaden legede vi ellers skjul og spillede rundbold. Pigerne de hinkede og drengene legede cowboyer og indianere. Jeg havde fået en sherifvest og en seksløber til knaldhætter. Når vi skulle købe legetøj gik vi ned til "Tante Ruth", som var en legetøjsbutik i et

Nørrebro Runddel med barnevognsforretningen Borrit på hjørnet. Butikken havde også en afdeling med legetøj. Ældre postkortfoto.

kælderlokale på Jagtvejen nr. 35. Her købte vi hinkesten, farvede lerkugler, bolde osv. Man kunne også købe knaldhætter i rulle, men dem jeg skulle bruge var små skiver med seks skud, og dem havde de ikke der, og heller ikke hos Borrit på Nørrebro Runddel. Jeg måtte helt ned på Nørrebrogade nr. 74. På vejen derned var der forretninger hele vejen.

Tøj og liv

På Nørrebrogade lå Konfektionshuset, hvor Eriks mor købte tøj, da man her kunne få oprettet en konto. Når jeg skulle have tøj, tog min mor mig med ned til Bomholt, Nørrebrogade nr. 60, som

lå på hjørnet af Møllegade, eller til Ole Velklædt, som lå i Gormsgade nr. 3.

Skolen (ca. 1955)

I skolegården måtte vi ikke spille med bolde, men så trillede vi med kugler. Man satte en kugle ved en væg, og derfra fem skolængder og slog en streg. Så skrev man 5 for at ramme. Der kom nu andre skolebørn med deres kugler og stod bag strengen og trillede en kugle op mod min kugle. Hvis de ramte kuglen, skulle jeg give dem fem kugler, hvis ikke, var den kugle, de havde trillet med, min. Andre havde samme "forretning" og nogle med en gevinst på ti kugler. Her var to kugler sat ved siden af hin-

anden, og med ti skolængder ned til stregen. Kuglerne havde jeg i lommen, når jeg var i skolen, og hvis jeg havde for mange var de i skoletasken. De skulle nødig falde ud af lommen i timerne. Derhjemme havde jeg et "lager" i skabet under vinduet i soveværelset. Når jeg kikkede ud af vinduet og så en af de vilde katte, der lå og hvilede sig i solen på bliktaget nede på det aflåste cykelskur, kunne jeg finde på at kaste en kugle ned på katten, som så fløj af sted, også selv om jeg ikke ramte selve katten.

Hjemmet

Hjemme hos mig fik vi lavet køkkenet i stand. Det høje hvide køkkenskab blev revet ned og sat ind i soveværelset, hvor det gjorde nytte som klædeskab. Der blev sat hvide fliser op på væggen op til hvor kalken begynder. Tallerkenrækken blev revet ned, og der kom nyt køkkenbord og stålvask.

I stedet for det gamle køkkenskab, blev der sat et nyt op, der hang på væggen. Nu blev der også plads til et firkantet bord, tre runde taburetter og en firkantet med to skuffer, hvori vi havde vores skopudsegrej. Vi fik også nye gashaner, der var mere sikre. Disse var forkromede, og man skulle løfte en lille tap op inden man kunne lukke op for gassen. Vi fik også nye hvide emaljerede gasapparater. Helt henne ved døren til entreen blev der på køkkenbordet placeret en stor røremaskine. Den var noget tung at

dreje rundt på, men den fungerede i mange år. Da vi nu havde fået bord og taburetter i køkkenet, så opholdt vi os en del derude. Vi spiste nu altid her, og snak under måltidet var forbudt. Vi sad så gravalvorlige og spiste. Det var bare med at min søster og jeg skulle holde øjnene væk fra hinanden, for ellers kom vi til at grine eller bare fnise lidt. Så blev min far gal, for han ville ikke have det pjat ved bordet.

Der var så en dag min søster, min mor og jeg sad i køkkenet, og var i gang med et eller andet spil, da det bankede på køkkendøren. Min mor gjorde tegn til at vi skulle være stille. Det var som regel nogle klunsere, der ville handle med et eller andet. Mange gange var disse nogle kedelige personer, så min mor ville ikke lukke op. Efter det havde banket en gang til og vi stadig sad helt stille, kom en mand ind ad døren, som vi tilfældigvis ikke havde låst. Vi bliver selvfølgelig meget forskrækkede, og manden bliver også meget forbavset over at se os sidde lige inden for døren. Han skynder sig at sige: "Undskyld jeg gik forkert". Han lukkede døren og for ned ad trappen. Vi var nu mere omhyggelige med at låse køkkendøren med dens københavnerngle.

Fortsættes i næste årsskrift.

Flere festlige facader

Af Nina Søndergaard

I Årsskrift 2008 fortalte jeg om den stuk og pynt, som facaderne på Nørrebro er fyldte med. Nu vil jeg fortælle lidt om mursten, som er andet og mere end bare en klump brændt ler. Foruden at være et af de mest velegnede, smukke og holdbare byggematerialer til det nordiske klima, kan murstensbyggeri nemlig også varieres på tusindvis af måder og har inspireret arkitekter i Danmark i mere end 700 år. Højdepunktet for dansk murstensarkitektur er uden tvivl Grundtvigskirken (opført 1921-40), som virkelig er et besøg værd.

Man kan betragte murværk som en form for fletværk. Der er mange former for forbandter ¹⁾ eller mønstre, men den altdominerende er krydsforbandt, som giver nogle flotte skrå linjer i facaden og er mindre stift i udtrykket end fx blokforbandt. Denne enkle opskrift kan varieres på utallige måder ved fx at trække nogle af stenene lidt frem eller veksle mellem gule og røde sten. Mursten kan støbes i forskellige forme og glaseres i farver, noget som farveglade arkitekter ofte har benyttet sig af.

En typisk mursten er dog firkantet og beregnet til at blive lagt med én hånd. Det er en forholdsvis ny, tidsbesparende standard. Førhen var stenene noget større,

Sådan bliver en ganske almindelig hoveddør forvandlet til en port. Bjelkes Allé 3.

et eksempel på ældre murværk kan man se i Skindergade, hvor murstenene er meget større end de er i dag.

En mursten er oftest rød eller gul, den gule mursten er billigere end den røde og ældes ikke helt så smukt, trafikfilm og snavs sætter sig på den gule mur som en kedelig grå hinde der kan give facaden et lidt dystert præg. Den røde mur bliver bare lidt mere mørk og brunlig i det.

Denne prisforskel kan man ofte se i en typisk københavnerkarré, hvor den fine facade ud mod gaden er rød, men ud til gården er den gul.

Et andet udtryk for prisbevidsthed i karrébyggeriet er den lidt underlige skrånede udposning, der rummer køkkenen og bagtrappe. Sådant får man nemlig mest areal for færrest mulige mursten.

Heldigvis har ikke alle bygherrer skævet lige meget til prisen, derfor har også Nørrebro festlige variationer af middelalderens borge. Denne byggestil som 'borgene' er opført i, kaldes nationalromantik og var en strømning fra ca. 1850-

En af de festlige facader på Nørrebro er denne på ejendommen på hjørnet af Ahornsgade og Poppelgade. Huset er fra 1886 og arkitekten Ludvig Knudsen har boltret sig med formstøbte og glaserede mursten. Det flotte hus krones af fire tårne og pynten gentages i mindre format ved indgangspartierne med hver to små tårne.

Det er i sagens natur vanskeligt at vise både for- og bagside på én gang, men her i Meinungsgade kan man se, at facaden er i dyre, flotte røde sten, mens siden som jo ikke var beregnet til at skulle ses godt kunne nøjes med de gule mursten.

1920, Martin Nyrops rådhus fra 1905 er et velkendt og smukt eksempel. Mange arkitekter, som tog nationalromantikken til sig, mente at de røde mursten og hvide dannebrogsvinduer var essensen af danskhed, og for at højne de ædle følelser fandt de ofte inspiration i middelalderens kirker og borge. Et fornemt eksempel er

Manufakturhandler foreningens hus fra 1909 ved Nannasgade/Bragesgade. Der får den hele armen med spidsbuer, tårne og kamtakker. Lidt længere nede af Bragesgade er der mere ydmyge eksempler på en muremesters kunnen i de tre tårnformede vinduer i trappeopgangene.

Fortsætter man mod Hamletsgade kan man se fire forskellige moderne fortolkninger af mursten. Nr. 15-23 er i røde mursten, jævnt og gedigent, dog med en nydelig fremhævelse af portens bue. Bygningen er opført i 1949, og kan ses som et udslag af Danish Design, hvor praktisk enkelhed og gode råvarer var i højsædet. Overfor finder man også røde mursten i nr. 12-16, dog kun i et enkelt lag, nemlig

Indgangsdør i Bragesgade.

Gavlen på Rådmandsgades Skole.
 som skalmur udenpå betonelementer. Bemærk også at de nu fuldstændigt ens fabriksfremstillede mursten giver en mere 'død' facadevirkning end de håndstrøgne sten, der også er blevet brændt ved lidt vekslende temperaturer. Nu fremstilles der også mursten med indbyggede småfejl, som fx ujævne sider eller farveskift, som klæder den gentagelse som en muret mur nødvendigvis må være.

Nabohuset er bygget i 1940, hvor arkitekten har ladet et par gule striber bryde den røde facade. Overskæringens hus overfor ligner meget huset fra 1940, blot i gule mursten. Ambitionsniveauet har været højere end den økonomiske formåen, altså har man givet facaden en omgang tynd rød maling, så det ligner

røde mursten. Nu er malingen lidt slidt og den røde farve er blevet lys, men fugerne sladrer om camouflagen.

At man tillagde mursten gode kvaliteter (i Tyskland var der en hel bevægelse, der anlagde et næsten mytisk syn på murstenen: Murstenen var lavet af jord der var blevet lutret ved ild og derfor et passende sindbillede på hjemstavn og det nationale) ses også i skolebyggeriet. København oplevede i slutningen af 1800-tallet en voldsom befolkningstilvækst. Skoler skulle der til og mange af læserne har sikkert siddet og svedt i Rådmandsgades Skole eller Hillerødgades Skole. Den første er fra 1889 og den sidste er fra 1914, men de 25 års forskel kan man nemt overse, for de har mange lighedstræk: De er bygget i røde mursten og med masser af fine detaljer på facaderne, som stjerner og rosetter.

Hillerødgades Skole har nogle flotte krigere og bikuber i gule mursten ud til skolegården. Det skulle givetvis være

Krigere på Hillerødgades Skole.

Linoleumshuset set fra Hans Egedes Gade. Det er et smukt og flot afrundet hjørne, hvilket også fremhæves af fredningsrapporten. Navnet kommer sig af, at linoleumsgulve var meget populært i 1930'erne, for det var billigt, let at lægge på og nemt at gøre rent. Alt sammen kvaliteter der passede funktionalismen godt.

med til at indprente børnene dyder som 'forsvar af fædrelandet' og 'arbejdsomhed'.

Den opmærksomme læser vil bemærke at min artikel er lidt nostalgisk og der ikke er mange nutidige eksempler på godt murstensbyggeri. Inden det store byggeboom i Danmark i 1960'erne var der flere arkitekter der anvendte mursten, gerne i en ren og stram form. Især kan Povl Baumann 2) nævnes, hvis bygning

"Linoleumshuset" fra 1930-31 er med her som et flot eksempel på hvad krydsforbandtet kan bruges til. Bygningen er blevet fredet. 3) Han var også manden bag en del af de stramme, solvendte gule murstenshuse i Nordvest.

Efter 1960'erne er det gået voldsomt tilbage for dansk murstensbyggeri, da det er en dyr byggemetode i både materiale og mandetimer. At det så er en smukkere, sundere, billigere i vedligehold og en

Hjørnet af Mimersgade og Rådmandsgade viser noget ærligt betonbyggeri, der bruger formsproget og elementerne fra det omkringliggende byggeri. De nedre etager er lyse og med vandrette fuger og de øvre er beklædt med røde tegl. Enkle greb!

mere ærlig bygning man får ud af det, frem for skalmur udenpå betonelementer, overtaler desværre ikke mange bygherrer. Dog er der også på Nørrebro gode eksempler på, at man kan bygge nyt i

Læs mere:

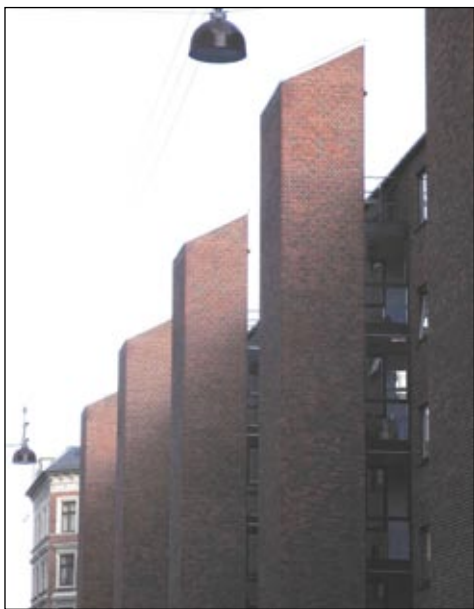
¹ <http://da.wikipedia.org/wiki/Forbandt>

² http://da.wikipedia.org/wiki/Povl_Baumann

³ <http://www.bygningskultur.dk/Menu/Kort++&++Steder/Alle+steder/Linoleumshuset>

’københavnerstil’, så det føjer sig smukt ind i gadebilledet uden at være pastiche eller blottet for personlighed.

Vi slutter af med et eksempel fra Korsgade 3-15, det er Murergården fra 1973-75. Murerlauget har mere end 375 år på bagen, altså er det en lang tradition arkitekt Niels Holm skulle tage op, men det lykkedes. Vi håber at se meget mere murstensbyggeri på Nørrebro, imens kan vi gå og kigge op og nyde dem der er.

Det giver en flot effekt og streng takt med de fem tårne. Også gården er et besøg værd.

Den gamle butik

Coloniallageret i Rådmandsgade annoncerede med kvarterets bedste kaffe.

Herreekviperingsforretning på hjørnet af Ægirsgade og Nørrebrogade, ca. 1915.

N. Jensens viktualiehandel i Griffenfeldsgade 38, ca. 1915.

Martin Nielsens kolonialhandel, Husumgade 25, ca. 1920.